

ชื่อเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

หน่วยงาน .กลุ่มพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม..

รายชื่อผู้จัดทำ

1. นางสาวเสาวนีย์ สาบุตร
2. นางกรรณา สุขแท้
3. นางสาวกมลรัตน์ สังข์รัตน์
4. นางสาวฐิติศรัทธา รอดตัว

เหตุผลและที่มา

ปัจจุบันผู้บริโภคนิยมอาหารจากร้านที่มีรสชาติอร่อย โดยทำให้มีโอกาสเสี่ยงจากโรคที่เกิดจากอาหารและน้ำเป็นสื่อ เนื่องจากมีสิ่งเข้าสู่ร่างกายทางปากพร้อมน้ำและอาหาร ได้แก่สารเคมี โลหะหนัก พยาธิต่างๆ ไวรัส เชื้อรา แบคทีเรีย และสิ่งสกปรกอื่นๆ อันอาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพได้ทั้งชนิดพิษเฉียบพลัน เช่น โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน อาหารเป็นพิษ และอหิวาตกโรค เป็นต้น และชนิดเรื้อรัง เช่นก่อให้เกิดมะเร็ง และจากการเฝ้าระวังโรคของสำนักระบาดวิทยา ในปี 2550-2553 พบผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงสูงสุดในปี 2550 อัตราป่วย 2,050.8 ต่อแสนประชากร และในปี 2553 อัตราป่วย 10 อันดับของโรคที่ต้องเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา พบว่าโรคอุจจาระร่วง ยังคงเป็นอันดับ 1 มีผู้ป่วย 1,891 ราย อัตราป่วย 1,486.31 ต่อแสนประชากร ส่วนอันดับ 9 คือ อาหารเป็นพิษ มีอัตราป่วย 33.8 ต่อแสนประชากร

จากการนิเทศติดตามของศูนย์อนามัยที่ 8 นครสวรรค์ เกี่ยวกับการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร และการตรวจประเมินร้านอาหาร/แผงลอยจำหน่ายอาหารมาตรฐานปีงบประมาณ 2556 ที่ผ่านมา พบว่าในพื้นที่เขตบริการสาธารณสุข มีจำนวนร้านอาหารจำนวน 1,719 ร้าน ผ่านการรับรองมาตรฐาน CFGT ร้อยละ 75.04 มีแผงลอยจำหน่ายอาหารจำนวน 5,784 แผง ผ่านการรับรองมาตรฐาน CFGT ร้อยละ 78.99 และพบว่าผู้ประกอบการบางราย ไม่ปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาล ชาติความรู้ ความเข้าใจในหลักสุขาภิบาลอาหาร ชาติความร่วมมือในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เช่น ไม่ใส่ผ้าคลุมกันเปื้อน ไม่สวมหมวกคลุมผม ไว้เล็บยาว และมีการล้างภาชนะกับพื้น

และเนื่องจากในอนาคตจังหวัดนครสวรรค์จะเป็นศูนย์กลางคมนาคม โดยมีโครงการรถไฟความเร็วสูง ส่งผลให้ตัวเมืองมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับในปี 2558 จะมีการเปิดประตูเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ส่งผลให้จังหวัดมีการตื่นตัวและมีการรองรับเพื่อเตรียมความพร้อมดังกล่าว จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของจังหวัดนครสวรรค์มีร้านอาหาร 872 ร้านผ่านCFGF ร้อยละ 71.79 มีแผงลอยจำหน่ายอาหาร 2,141 แผง รวมถึงเทศบาลนครสวรรค์ที่เห็นความสำคัญดังกล่าว และได้มีแผนการพัฒนาร้านอาหาร/แผงลอยจำหน่ายอาหารให้ผ่านหลักสุขาภิบาลเพื่อคุ้มครองประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ ให้ได้บริโภคอาหารที่สะอาดและปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ ฯ จึงมีความสนใจศึกษาปัจจัย

ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อทราบว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร

วัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร
2. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร
2. ผู้ประกอบการได้รับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร
3. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานด้านสุขาภิบาลอาหารระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประกอบการ

1. ชื่อเรื่อง ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

2. หัวหน้าโครงการ นางสาวเสาวนีย์ สาบุตร

3. สมาชิกกลุ่ม

1. นางสาวเสาวนีย์ สาบุตร	นักวิชาการสาธารณสุข
2. นางกรุณา สุขแท้	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
3. นางสาวกมลรัตน์ สังข์รัตน์	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
4. นางสาวฐิรัศม์ รอดตัว	เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ชำนาญงาน

4. ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันผู้บริโภคนิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน ทั้งจากร้านอาหารหรือว่าแผงลอยจำหน่ายอาหารเนื่องจากมีความสะดวกสบาย รวดเร็ว โดยทำให้มีโอกาสเสี่ยงจากโรคที่เกิดจากอาหารและน้ำเป็นสื่อ เนื่องจากมีสิ่งเข้าสู่ร่างกายทางปากพร้อมน้ำและอาหาร ได้แก่ สารเคมี โลหะหนัก พยาธิต่างๆ ไวรัส เชื้อรา แบคทีเรีย และสิ่งสกปรกอื่นๆ อันอาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพได้ทั้งชนิดพิษเฉียบพลัน เช่น โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน อาหารเป็นพิษ และอหิวาตกโรค เป็นต้น และชนิดเรื้อรัง เช่น ก่อให้เกิดมะเร็ง และการ फैาระวังโรคของสำนักเรียนบาดวิทยา ในปี 2550 – 2553 อัตราป่วย 10 อันดับของโรคที่ต้อง फैาระวังทางระบาดวิทยา พบว่าโรคอุจจาระร่วงยังคงเป็นอันดับ 1 มีผู้ป่วย 1,891 ราย อัตราป่วย 1,486.31 ต่อแสนประชากร ส่วนอันดับที่ 9 คืออาหารเป็นพิษ มีอัตราป่วย 33.8 ต่อแสนประชากร

จากการนิเทศติดตามของศูนย์อนามัยที่ 8 นครสวรรค์ เกี่ยวกับการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหารและการตรวจประเมินร้านอาหาร/แผงลอยจำหน่ายอาหารมาตรฐานปีงบประมาณ 2556 ที่ผ่านมา พบว่าในพื้นที่เขตบริการสาธารณสุข มีจำนวนร้านอาหารจำนวน 1,719 ร้าน ผ่านการรับรองมาตรฐาน CFGT ร้อยละ 75.04 มีแผงลอยจำหน่ายอาหารจำนวน 5,784 แผง ผ่านการรับรองมาตรฐาน CFGT ร้อยละ 78.99 และพบว่าผู้ประกอบการบางราย ไม่ปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาล ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสุขาภิบาลอาหาร จึงมีความสนใจศึกษา ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อทราบว่าผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารมีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารเป็นอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร

นิยามศัพท์

หลักการสุขาภิบาลอาหาร (Food Sanitation) หมายถึง การบริหารจัดการจัดการและการควบคุมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาหารเพื่อให้อาหารสะอาด ปลอดภัย ปราศจากเชื้อโรค หนอง พยาธิ และสารเคมีต่างๆที่เป็นอันตราย หรืออาจจะเป็นอันตรายต่อการเจริญของร่างกาย สุขภาพอนามัยและการดำรงชีวิตของผู้บริโภค

ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร หมายถึง ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ที่เป็นผู้สัมผัสอาหาร (ผู้ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการปรุง ประกอบ และจำหน่ายอาหาร) ทั้งในประเภทร้านอาหารและแผงลอยจำหน่ายอาหาร ในพื้นที่เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

ความรู้เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการสุขาภิบาลอาหาร ประกอบด้วยสุขวิทยาส่วนบุคคล การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี สุชนนิสัยที่ดีในระหว่างการเตรียมปรุงประกอบ และจำหน่ายอาหาร

ทัศนคติเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการสุขาภิบาลอาหาร ประกอบด้วยสุขวิทยาส่วนบุคคล การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี สุชนนิสัยที่ดีในระหว่างการเตรียม ปรุงประกอบ และจำหน่ายอาหาร

การปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหาร หมายถึง การปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหาร ของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ในเรื่องของสุขวิทยาส่วนบุคคล การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี สุชนนิสัยที่ดีในระหว่างการเตรียม ปรุงประกอบ และจำหน่ายอาหาร

เกณฑ์ประเภทร้านอาหารมาตรฐาน มีทั้งหมด 15 ข้อ (กระทรวงสาธารณสุข, 2546) ดังต่อไปนี้

1. สถานที่รับประทานอาหาร สถานที่เตรียมปรุง ประกอบอาหาร ต้องสะอาดเป็นระเบียบ และจัดเป็นสัดส่วน
2. ไม่เตรียมอาหารบนพื้น และบริเวณหน้า หรือในห้องน้ำ ห้องส้วม และต้องเตรียมปรุงอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
3. ใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีความปลอดภัย มีเครื่องหมายรับรองของทางราชการ เช่น เลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.) เครื่องหมายรับรองมาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรม (มอก.)
4. อาหารสดต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง หรือเก็บ การเก็บอาหารประเภทต่าง ๆ ต้องแยกเก็บเป็นสัดส่วน อาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบเก็บในอุณหภูมิที่ไม่สูงกว่า 7.2 องศาเซลเซียส
5. อาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว เก็บในภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
6. น้ำแข็งที่ใช้บริโภคต้องสะอาด เก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคีบ หรือตักโดยเฉพาะ วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
7. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และที่ล้างภาชนะต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
8. เชียงและมิด ต้องสภาพดี แยกใช้ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และผัก ผลไม้
9. ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่งสะอาด และมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
10. มูลฝอย และน้ำเสียทุกชนิด ได้รับการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล
11. ห้องส้วมสำหรับผู้บริโภคและผู้สัมผัสอาหารต้องสะอาด มีอ่างล้างมือที่ใช้การได้ดี และมีสบู่ใช้ตลอดเวลา
12. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวกหรือเน็คคลุมผม
13. ผู้สัมผัสอาหารต้องล้างมือให้สะอาดก่อนเตรียมปรุง ประกอบ จำหน่ายอาหารทุกครั้ง ใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงแล้วทุกชนิด
14. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มือต้องปิดแผลให้มิดชิด หลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัสอาหาร
15. ผู้สัมผัสอาหารที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อไปยังผู้บริโภค โดยมีน้ำและอาหารเป็นสื่อ ให้หยุดปฏิบัติงาน จนกว่าจะรักษาให้หายขาด

เกณฑ์ประเภทแผงลอยจำหน่ายอาหารมาตรฐาน มีทั้งหมด 12 ดังต่อไปนี้

1. แผงลอยจำหน่ายอาหารทำจากวัสดุที่ทำความสะอาดง่าย มีสภาพดี เป็นระเบียบ อยู่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
2. อาหารปรุงสุกมีการปกปิด หรือมีการป้องกันสัตว์แมลงนำโรค
3. สารปรุงแต่งอาหาร ต้องมีเลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.)
4. น้ำดื่มต้องเป็นน้ำที่สะอาด ใส่ในภาชนะที่สะอาด มีการปกปิด มีก๊อกหรือทางเทริน้ำ
5. เครื่องดื่มต้องใส่ภาชนะที่สะอาด มีการปกปิด และมีที่ดักที่มีด้ามยาว หรือมีก๊อกหรือทางเทริน้ำ
6. น้ำแข็งที่ใช้บริโภค   6.1 ต้องสะอาด..... 6.2 เก็บในภาชนะที่สะอาด มีฝาปิด อยู่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม..... 6.3 ที่ดักน้ำแข็งมีด้ามยาว..... 6.4 ต้องไม่นำอาหาร หรือสิ่งของอย่างอื่นไปแช่ไว้ในน้ำแข็ง.....
7. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหลและอุปกรณ์การล้างต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
8. ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่งสะอาด หรือวางเป็นระเบียบในภาชนะโปร่งสะอาด และมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
9. มีการรวบรวมมูลฝอย ล้างเศษอาหารเพื่อนำไปกำจัด
10. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อน และสวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม
11. ใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว
12. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มีมือ ต้องปกปิดแผลให้มิดชิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พนม ทิพย์ชาติและคณะ (2537) ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติของผู้ประกอบการร้านจำหน่ายอาหารในเขต 8 พบว่า ผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับดีมาก ร้อยละ 1.70 มาตรฐานระดับดีร้อยละ 15.20 ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 83.10

เดือนเพ็ญ แสงดี และคณะ(2547) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของชายวัยทองในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าผู้ชายวัยทองมีการรับรู้ภาวะสุขภาพและความเชื่อสุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของชายวัยทองในเชิงบวกที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ทิพวรรณ ไพบท (2547) ศึกษาความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติด้านสุขาภิบาลอาหารในแผงลอยจำหน่ายอาหาร เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี พบว่า ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับดี และมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติในด้านปรุงประกอบอาหารมีความถูกต้องร้อยละ 84.0 และพบว่าสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารถูกต้องเพียงร้อยละ 55.1

จุฑามาศ โกมลศิริสุขและคณะ (2551) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารฯ มีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับสูง ปัจจัยหรือตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ทักษะเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร ประเภทของสถานประกอบการ จำนวนครั้งที่ได้รับการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหาร และความรู้เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ดารีวรรณ เศรษฐีธรรมและคณะ(2554) ศึกษาเรื่องบทบาทของ อสม.ต่อการปรับปรุงสุขลักษณะของแผงลอยจำหน่ายอาหารในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พบว่า อสม.มีบทบาทต่อการปรับปรุงสุขลักษณะของแผงลอยจำหน่ายอาหารให้ดีขึ้น เนื่องจาก อสม.เป็นประชาชนที่อาศัยในชุมชนและเป็นที่คุ้นเคยกับแผงลอยจำหน่ายอาหาร ทำให้สามารถพูดคุยและให้คำแนะนำในการปรับปรุงสุขลักษณะของแผงลอยได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การตรวจติดตามและให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง อาจทำให้การปรับปรุงสุขลักษณะของแผงลอยดียิ่งขึ้น

ผดุงศักดิ์ แจ้งดี (2554) วิทยานิพนธ์ เรื่อง การเฝ้าระวังโรคอุจจาระร่วงเฉียบพลันในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่าร้อยละของการปนเปื้อนในอาหารสำคัญที่สุด รองลงมาคือความหนาแน่นของประชากร ร้อยละของสถานประกอบการที่ยังไม่ได้รับป้ายจำนวนสถานประกอบการด้านอาหารในพื้นที่ การควบคุมและป้องกันการเกิดโรค โดยการปรับปรุงด้านสุขาภิบาลอาหาร โดยสถานประกอบการอาหารควรมีการเฝ้าระวังอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันโรคเช่นสถานที่ผลิต เตรียมปรุง ประกอบจำหน่ายอาหาร การให้ความรู้ผู้สัมผัสอาหารเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก เห็นความสำคัญในการปฏิบัติให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการนำเชื้อโรคปนเปื้อนสู่อาหารและการแพร่กระจายโรคผ่านทางอาหาร โดยเน้นหนักการล้างมือด้วยสบู่ การใช้อุปกรณ์ช่วยหยิบจับอาหาร และการเก็บอาหารต้องเก็บในภาชนะสะอาดมีการปกปิด

5. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาความรู้ในการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารเขตเทศบาลนครนครสวรรค์
- 2) เพื่อศึกษาทัศนคติในการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารเขตเทศบาลนครนครสวรรค์
- 3) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารเขตเทศบาลนครนครสวรรค์

6. กระบวนการจัดการความรู้

- 1) การเรียนรู้ โดยการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) กระบวนการและเครื่องมือ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผู้จำหน่ายอาหารในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งออกแบบสอบถามโดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านสุขาภิบาลอาหาร โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ส่วนที่ 3 ทักษะเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ส่วนที่ 4 การปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

3) การวัดผล นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS

7. การประมวลผล/วิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร
อ ก า ร ร
เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ พบว่า

ส่วนที่ 1 : จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.7 และเพศชาย ร้อยละ 23.3 มีอายุเฉลี่ย 49 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 38.1 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 32.5 ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการประเภทแผงลอยจำหน่ายอาหาร ร้อยละ 78.4 และร้านอาหาร ร้อยละ 21.6 โดยมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร โดยเฉลี่ย 10.96 ปี

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ลำดับ	ข้อความความรู้เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1	ที่เตรียมปรุงประกอบอาหาร ต้องทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง ผิวเรียบ และสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร	115(91.3)	11(8.7)
2	การดูแลสถานที่ปรุงประกอบอาหาร ต้องทำความสะอาดพื้นทุกวันก่อนและหลังประกอบกิจการ	121(100)	0 (0.0)
3	การเลือกสารปรุงแต่งอาหาร เช่น ผงชูรส น้ำส้มสายชู ซอสปรุงรส ให้เลือกจากชนิด/ยี่ห้อที่คุ้นเคย	93(77.5)	27(22.5)
4	อาหารที่ปรุงสำเร็จแล้ว ต้องเก็บในภาชนะที่สะอาด และมีการปกปิดเพื่อป้องกันฝุ่นและแมลง	113(93.4)	8(6.6)
5	น้ำดื่มที่บริการแก่ลูกค้าสามารถใช้แก้วตักลงในภาชนะน้ำดื่มได้เลย	20(16.9)	98(83.1)
6	เครื่องดื่มที่จำหน่าย เช่น น้ำผลไม้ น้ำเต้าหู้ กาแฟ ชา ต้องใส่ภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด และมีที่ตักที่มีด้ามยาวตักน้ำเครื่องดื่มจากภาชนะที่ใส่	106(90.6)	11(9.4)
7	เนื้อสัตว์ ผักสด ผลไม้ น้ำอัดลม สามารถแช่รวมกับน้ำแข็งสำหรับให้ลูกค้ารับประทานได้	16(13.6)	102(86.4)
8	ภาชนะสำหรับใช้เก็บน้ำแข็ง ควรตั้งสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร	105(88.2)	14(11.8)
9	อาหารแห้ง/เครื่องดื่มที่อยู่ในภาชนะปิดสนิท ต้องเก็บสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร	94(79)	25(21)
10	การเตรียมอาหารสามารถนั่งเตรียมกับพื้นได้	18(15.5)	98(84.5)
11	เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ ไม่ควรล้างน้ำเพราะจะทำให้เสียธรรมชาติและสิ้นเปลืองน้ำ	6(5)	114(95)
12	การเลือกใช้ภาชนะใส่อาหารควรเลือกชนิดที่ตกแตงสีสวยงาม	24(20.9)	91(79.1)

13	การเก็บช้อนและตะเกียบ ควรวางตั้งเอาด้ามขึ้น หรือ วางนอนเรียบในแนวเดียวกันได้	87(73.7)	31(26.3)
14	การล้างภาชนะควรล้างด้วยน้ำยาล้างภาชนะ และล้างด้วยน้ำเปล่า 1 ครั้ง	59(49.6)	60(50.4)
15	การล้างภาชนะต่าง ๆ สามารถล้างกับพื้นได้ เพื่อความสะดวกสบายของผู้ล้าง	32(26.9)	87(73.1)
16	เมื่อล้างภาชนะต่าง ๆ เสร็จแล้ว ควรนำผ้าสะอาดมาเช็ดภาชนะให้แห้ง	98(83.1)	20(16.9)
17	ชยะเปียก หรือ ชยะที่เป็นเศษอาหาร สามารถเก็บรวมกับชยะแห้งได้	13(11)	105(89)
18	.ในขณะที่ปรุงอาหารผู้ปรุง ผู้เสิร์ฟไม่ควรสูบบุหรี่	106(89.1)	13(10.9)
19	ผู้ปรุง/ผู้เสิร์ฟอาหารต้องแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด และสวมหมวกคลุมผม	120(100)	0(0.0)
20	การสวมใส่ผ้ากันเปื้อน/หมวกคลุมผม เพื่อป้องกันสิ่งสกปรกปนเปื้อนในอาหาร	118(98.3)	2(1.7)
21	พื้นที่มีคราบน้ำมันต้องทำความสะอาด โดยใช้ผงซักฟอกกรดพื้นใช้แรงขัด และล้างด้วยน้ำสะอาด	112(94.1)	7(5.9)
22	ถังขยะควรมีฝาปิดมิดชิด และไม่แตกร้าว	120(100)	0(0.0)
23	ผู้ปรุงอาหารควรใช้ที่คีบ/ทัพพี ในการหยิบจับ/ตักอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว	119(99.2)	1(0.8)
24	ผู้ปรุง/ผู้เสิร์ฟ ที่มีบาดแผลที่มือสามารถทำงานได้ตามปกติ โดยต้องปิดแผลให้ถูกต้องมิดชิด	94(78.3)	26(21.7)
25	ผู้สัมผัสอาหาร ควรมีการตรวจร่างกายประจำปีทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	116(97.5)	3(2.5)

ทัศนคติเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร

ลำดับ	ข้อความด้านทัศนคติเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1	การขายอาหารต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหารให้มากที่สุด	121(100)	0(0.0)
2	การจัดสถานที่ปรุงอาหารให้สะอาด สามารถป้องกันการปนเปื้อนของอาหารจากสิ่งแปลกปลอมอื่นได้	118(97.5)	3(2.5)
3	อาหารที่สะอาดไม่มีการปนเปื้อนเชื้อโรคเกิดจากวัตถุดิบในการปรุงอาหารสะอาดไม่เกี่ยวกับผู้ปรุง/เสิร์ฟ	40(33.9)	78(66.1)
4	ผู้สัมผัสอาหารทุกคนต้องรักษาความสะอาดของร่างกายตลอดเวลาที่สัมผัสอาหาร	120(99.2)	1(0.8)
5	การล้างภาชนะที่พื้นกับการล้างภาชนะบนโต๊ะสูง 60 เซนติเมตร ทำให้ภาชนะสะอาดได้เหมือนกัน	56(46.3)	65(53.7)
6	เมื่อล้างภาชนะแล้วควรเช็ดให้แห้ง แล้วรีบเก็บเพื่อป้องกันฝุ่นเกาะ	107(66.9)	12(33.1)
7	ถังขยะที่อยู่ในครัวต้องมีฝาปิดมิดชิดตลอดเวลา และนำไปกำจัดทุกวัน ไม่ให้มีขยะตกค้าง	119(98.3)	2(1.7)
8	ช้อน ตะเกียบ ส้อม วางอย่างไรก็ได้ เพราะไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนในอาหารได้	20(16.7)	100(83.3)
9	พื้นห้องครัวทำด้วยวัสดุชนิดใดก็ได้ เพราะไม่ได้ปรุงอาหารที่พื้นครัว	52(43.3)	68(56.7)

10	ถ้าครัวรกรุงรัง อาจเป็นที่อยู่อาศัยของหนู ซึ่งเป็นพาหะนำโรคได้	109(96.5)	4(3.5)
11	การใช้สารปรุงแต่งอาหารที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ แสดงถึงความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของลูกค้าที่มีในจิตสำนึกของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร	108(95.5)	5(4.4)
12	การเก็บอาหารไว้ในน้ำแข็งที่ใช้บริการลูกค้า เป็นการประหยัดต้นทุนการผลิต ไม่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของลูกค้า	21(21.4)	88(78.6)
13	ในร้านขายอาหารต้องมีห้องส้วมไว้สำหรับลูกค้า ซึ่งแยกชายหญิง และมีอ่างล้างมือพร้อมสบู่หน้าห้องน้ำ พร้อมทั้งจะใช้ตลอดเวลา	102(91.9)	9(8.1)
14	น้ำเสียจากร้านอาหารสามารถปล่อยลงรางรับน้ำเสียได้เลย โดยไม่ต้องผ่านการบำบัดคุณภาพ	22(20.0)	88(80.0)
15	ผักกันเปื้อน เนื้ทคลุมผม ทำให้อึดอัด ไม่สะดวกในการปรุง/เสิร์ฟอาหาร	16(14.4)	95(85.6)
16	ผู้สัมผัสอาหารที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องตรวจสอบสุขภาพประจำทุกปี	15(13.5)	96(86.5)
17	ป้ายร้านอาหารมาตรฐาน Clean Food Good Test ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และมีจำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้น	92(84.4)	17(15.6)
18	ป้ายร้านอาหารมาตรฐาน Clean Food Good Test แสดงให้เห็นถึงการได้มาตรฐาน	104(94.5)	6(5.5)
19	การจะได้มาซึ่งป้ายร้านอาหารมาตรฐาน Clean Food Good Test เป็นเรื่องยุ่งยาก	19(37.6)	68(62.4)
20	การจะได้มาซึ่งป้ายร้านอาหารมาตรฐาน Clean Food Good Test เป็นเรื่องที่ต้องใช้ทุนมากในการปรับปรุงร้านให้ได้ตามข้อกำหนด	41(37.6)	68(62.4)

การปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร

ลำดับ	ข้อความด้านทัศนคติเกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1	ท่านจัดสถานที่ปรุงอาหาร สะอาดเป็นระเบียบ เป็นสัดส่วน	111(98.2)	1(0.9)
2	ท่านเตรียมปรุง ประกอบอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร	109(96.5)	4(3.5)
3	ท่านใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองของทางราชการ เช่น เลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.) เครื่องหมายรับรองมาตรฐานของกระทรวง อุตสาหกรรม (มอก.)	107(95.5)	5(4.5)
4	ท่านล้างอาหารสดให้สะอาด ก่อนที่จะนำมาปรุงประกอบอาหาร	113(100)	0(0.0)
5	ท่านเก็บอาหารแต่ละประเภท แยกเป็นสัดส่วน	112(99.1)	1(0.9)
6	ท่านมีการปกปิดอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว ไม่ให้มีการปนเปื้อน เช่น เก็บในตู้กระจกหรือภาชนะที่มีฝาปิด	107(94.7)	6(5.3)
7	ท่านเก็บน้ำแข็งในภาชนะที่สะอาด มีฝาปิด และวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เวนติเมตร	108(95.6)	5(4.4)

8	ท่านใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคืบ หรือ ตักน้ำแข็งโดยเฉพาะ	111(99.1)	1(0.9)
9	ท่านล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะ แล้วล้างน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือ ล้างด้วยน้ำไหล	108(95.6)	5(4.4)
10	ท่านเคยล้างภาชนะ อุปกรณ์ต่าง ๆ กับพื้น	24(21.2)	89(78.8)
11	ท่านมีการแยกใช้เขียงและมีด ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และผัก ผลไม้	99(88.4)	13(11.6)
12	ท่านวางซ้อน ส้อม ตะเกียบ โดยตั้งเอาด้ามขึ้น หรือ วางเรียงนอนไปทางเดียวกัน ในภาชนะที่ไปล้างสะอาด และมีการปกปิด	108(96.4)	4(3.6)
13	ท่านใช้ผ้าสะอาดปิดปาก ปิดจมูกทุกครั้ง เวลา ไอ หรือ จาม	107(94.7)	6(5.3)
14	ท่านแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผูกผ้ากันเปื้อน และสวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม ทุกครั้งที่ปรุงอาหาร	109(96.5)	4(3.5)
15	ท่านล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่ ก่อนการเตรียมปรุงประกอบ จำหน่ายอาหารทุกครั้ง	110(97.3)	3(2.7)
16	ท่านเคยใช้มือ ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วโดยตรง	32(28.3)	81(71.7)
17	ท่านไม่พูดคุ้ย ไม่สูบบุหรี่ ในขณะที่เตรียมปรุงประกอบอาหาร	105(92.9)	8(7.1)
18	ในการชิมอาหารทุกครั้ง ท่านตักแบ่งใส่ถ้วย และชิมเฉพาะ	105(92.9)	8(7.1)
19	กรณีที่ท่านมีบาดแผลที่มือ ท่านจะปิดแผลให้มิดชิด หลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัสอาหาร	114(92.5)	9(7.3)
20	ท่านสวมใส่เครื่องประดับ เช่น แหวน นาฬิกา สร้อยข้อมือ ในขณะที่ปรุงประกอบหรือจำหน่ายอาหาร	18(14.8)	104(85.2)
21	กรณีที่ท่านเสิร์ฟอาหารที่ท่านร่วมกันหลายคน ท่านจะเสิร์ฟช้อนกลางพร้อมอาหารทุกครั้ง	110(90.2)	12(9.8)
22	ทุกครั้งเวลาเสิร์ฟช้อน ส้อม หรือ ตะเกียบ ท่านจะจับเฉพาะบริเวณด้ามเท่านั้น	116(95.1)	6(4.9)
23	ท่านตรวจสุขภาพร่างกายประจำปีอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	120(97.6)	3(2.4)
24	ท่านตรวจสุขภาพร่างกายประจำปีอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	112(91.1)	11(8.9)

8. การนำไปใช้

1. ใช้ในงานพัฒนางานการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร ตลอดจนการให้สุขศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เกิดความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักการสุขาภิบาลอาหาร
2. ใช้ในการสนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ได้มีการปฏิบัติตนตามหลักการสุขาภิบาลอาหาร ตลอดจนการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร
3. เป็นแนวทางในการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร เพื่อให้ได้ตามมาตรฐาน

การเผยแพร่

1. ทางเฟซบุ๊ก
2. ทางไลน์
3. จากการอบรมผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร
4. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

การต่อยอดความรู้

เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาดัชนีชี้วัดการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Food Sanitation Index)